

Nr. 4.

A' FELS. R. TSASZARNAK ES ... LYNAK
KEGYELMES ENGEDELMEBÖL.

*Költ Bétsben Pénteken Juliusnak 12-ik napján,
1799-ik esztendőben.*

B é t s.

Mi ma majd csak egy tsupa militáris Ujjsággal fogunk szolgálni Olvasóinknek, Még a' közelébbi *Extrablatt*nak nagy részével is adósok vagyunk: pedig az-ólta is vettünk még egy újabbat. Ezek fogják ma meg-tölteni a' Kurir' bőr-sákját. Azok tehát, a' kik az e' féle ágyuropogásokat, fegyver-tsörgéseket, jobbra-balra való maschérozásokat, 's-az egyéb e'-féléket, nem örömeit olvassák, ma csak jókor jó éjtzakát mondhatnak a' Kurirnak.

Leg előbb is a' 17, 18, és 19-dik Juniusi ütközeteknek le-írását vesszük elő, oly megjegyzéssel, hogy az ebben elő forduló külömb-külobb particularis, el-estek, sebellek, és el-so-

gattattak száma, tette volt a' közelébbi Ujjságban meg-irt resultatumot. — „

„Az alatt (ezek a' *Suwarow* le-irásai) hogy a' Cs. Királyi és az *Orosz* Császári seregek, *Turinnál* feküdtenek, és a' *Kastély*' ostromlásához készültenek, minden hir-adások azt bizonyították, hogy *Gen. Macdonald*, a' *Florenziából* magához vett *Divisióval*, és a' *Moreautól* hozzáküldetett *Victor*' *Divisiójával*, meg erőssödvén, az *Also Pó*' vize felé nyomul. — „*Gr. Suwarow* tehát a' *Turini* *Kastélynak* ostromlását a' *F. M. Lieutenant Kaim*' vizérlése alatt 9 *Batallionokra*, 6 *Swadronokra*, és 2 *Regement Kozákokra* bizván, maga a' táborral illetve *Alessandria* felé vette útját. Itt olyan hirt vett, hogy *Macdonald* már 12-dikben *Modenához* érkezett, a' *Hohenzollern*' gyenge seregét a' *Pó* vizépen némü-némü vesztéssel keresztül nyomta, a' *Klenau*' csoportját semmit nem tehető állapotban maradni kénteleltette, az után *Reggio* és *Parma* felé előbb nyomult, a' *Hertzegi* katonaságnak egy *Batallionnyát* magához vette, és a' *Parma*'s *Piacenza* között fekvő *F. M. Lieutenant Ott*' táborát, meg támodni szándékozik. Ezen *F. M. Lieutenantnak* azonközben, oly rendelés volt elibe adattatva, hogy vakmerő ütközettel erejét idő előtt ne kitsinnyittse, hanem a' nagyobb erőnek engedvén, magát a' feléje közelítő segítő sereghez vonnya vilzsa.

„A' *Feldmarschall*, minekutánna az *Alessandriai* és *Tortonai* *Kastélyoknak* fedezésére, a' *G. Bellegarde*' vezérlése alatt seregeket hagyott, maga *Alessandriától* az *Ott*' segítésére tovább sietett: a' kihez is 17-dikben éppen azon idő pontban érkezett-meg a' tábor' derekával, a' mikor ez már a' maga gyengeségét egész nap' titkolván, most már a' 20 ezer emberekből álló ellenségnek, tsak a' maga egész fel-áldozásával állha.

tott volna tovább ellent. Mőst mar 2 Kozák Regementek és az Orosz Hertzeg *Pongration* Avangárdája a' Gen. *Ott*' jobb szárnyát meg-erősítvén, a' Kozákság a' maga szokott sebességével az ellenfég bal szárnyára rohant, mig az alatt ugyan itt a' gyalogság bajonétokkal ment néki az ellenség' frontjának. Hasonló el-tökelletség-gel nyomult az ő jobb szárnyára Orosz Hertzeg *Gorcza*kow, 2 Kozák Regementekkel, 2 Batalion Orosz Granatérosokkal, 1 Cs. Királyi Granatéros Batallionnal, és a' *Frölich*' Regementjének 10 Kompániájával. Gen. *Ott* a' fő ország útann nyomult elő felé. A' *Josef* Fő Hertzeg' Huszárai, a' *Levenehr*, *Karajtzay*, és *Lobkowitz* Reg.tek, mindennütt hathatóson dolgoztak, és az ellenséget, a' mely gyalogjaink' bajonétjaiknak hátat adott, a' *Tidone*' patakánn nagy vesztéssel keresztül kergették. — „Alkonyodotkor gyalogjaink is megérkeztek a' patak' bal partjára, 's-hogy az ellenség ujj hadi rendet formálhason, meg nem engedték. — „Ezen 17-dik Juniusnak, 1000 hóltak, ezekhez mérséklett számu sebellek, és 400 fogjok, voltak gyümöltsei.

„A' mi táborunk 18-dikban dél előtti 10 órakor költ-fel a' patak' bal partjáról, 3 csoportokban gázolt a' másik partra keresztül, és az ellenséget, kinek ereje ekkor, mint az után ki-tanultatott 30 ezer emberekből állott, a' *Trebia* vizénn innét egy ora távolságra, egész hadi rendben álva találta. — „A' helyet, mindenfelé berkek és arkok vagdalván keresztül, bajosan lehetett az fénni ellenséghez. — Hertzeg *Pankration*, a' maga avangárdájával, a' mely mellé a' *Karaczay* Reg.ből is 4 Swadronok, és 4 Kozák Reg.tek voltak adattatva, tsak dél után ni 1 orakor juthatott-el az ellenség' bal szárnyához. A' gyalogság azonnal bajonétokkal kezdett a' dolgozhoz, mellyel az ellenséget helyéből ki-vévén, az után a' lovasság nyomult elő, és 500

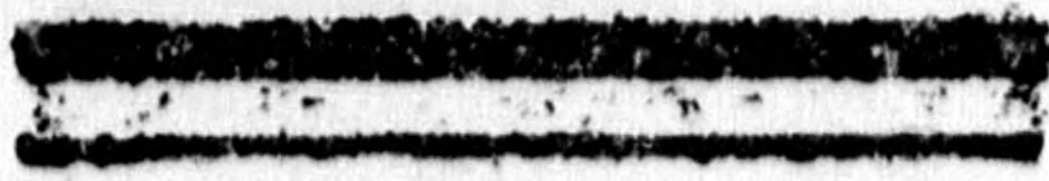
holtak maradtak a' tsatázó mezőn; a' *Dom-browszky* Divisiojából az ő Adjutánsával együtt 2 Obersterek és 600 emberek fogságra estek 2 agyuk és 2 zászlók el-vétettek. Az ellenség azonközben ujjabb erőt vévén magához, 15 ezer emberrel ismét szembe-szálláshoz készült: hanem, az ő tzélját *Orosz* gyalog Generál *Rosemberg* meg-értvén, a' *H. Pangratzion'* avangard jához még egy egész Divisiót rendelt, Mely után az ellenség meg támoldtatván, a' *Trebia* vizéon keresztül hajtattott. Az ő vesztese itt is több ezer el esett emberekből. és 300 fogjokból állott.

„Az magát rendkívül-való próbára el szánt ellenféleg azonban, itt is ujj erőt vett magához, és minekutánna gyalog csoportjai között feleszámú lovas csoportokat küldözött volna elő felé keresztül, 10 ezer emberrel ismét által jött a' *Trebia* vizéon: hanem, az *Orosz* seregek által is bátran bé-várattatván, a' viz' jobb partjára, 600 holtakból és 60 el-fogattattakból álló veszttéssel, ismét vissza nyomattattott. — „Az alatt Gen. *Melas* is a' tábornak más szárnyával, a' mely az *Ott'* és *Frölich'* Divisiojinn kívül, 14 Swadron lovallágból és 1 Kozák Regimentből állott, hasonló el-tökéllettséggel néki hajtott egy valami 10 ezerből álló Frantzia tábornak, és ezt is keresztül nyomta a' vizéon; a' hol 1200 holtakból és 700 köz emberekből állott annak vesztese. Ez a' gyözedelmes elő-nyomulása seregeinknek, véghez ment ugyan egy óra alatt, hanem az agyuzás egész estvéli 11 oraig leg nagyobb hevefféggel tartott. —

„A' tsatázás és gyözedelmek által el-lankasztott seregeinknek ezen *Trebia* vize' bal partján kellett ezt az éjjelt el tölteni, oly tzéllál, hogy ezen kis nyugodalom után az ellenségre más nap' ismét reá üssön. Hasonló tzéllia volt az ellenségnék is; ő által látta volt azt, hogy mely

fontos lévén néki az ezen helyenn való megmaradhatás, annyival is inkább, hogy ez által nem csak annak a *Liguriai* Legiónak, a mely a *Gen. Lapoipe*' vezérlése alatt a *Bobbio*' hegyein közelített a miénknek jobb szárnya ellen, akart időt szerezni; hanem ennek felette a *Gen. Moreau*' táborának a miénk' hátok megé való érkezését is reméllette. — „Az előb való két napi viaskodások mind két félnek szükségessé tették volt a nyugodalmat, melyre nézve a tsatázás csak déli előtti 10 orakor kezdethetett-el. — Leg előbb az ellenség' bal szárnya merészlett keresztül jöni a vizenn; de Hertzeg *Pankratzion*-tól vissza nyomattatott. Másodszor is keresztül jött *Sweykowszky*' Divisiója ellen; a tsatázás vakmerő és véres volt; az ellenség ujjanton meg hátráltatott *Gen. Dalheim* által: de ő még ezzel sem rettent-el egészen, hanem ujjanton meg-ujjította a tsatázást. Ekkor *Gen. Rosenberg* egészen ketté vágta az ellenség' lineáját; ez azonközben 3-dikszor is rend kívül való próbát tett: csak a leg nagyobb vitézség és a megrettenhetetlen állhatatosság tselekedték a nagyobb ellenséges erőnn és bátorságonn való trutzolhatást. Végeztire a Hertzeg *Pongratzion*' elő-rukcolása meg-határozta győzedelmét. Az ellenség 1400 holtakból, 700 fogjokból, és 3 ágyukból való vesztéssel kénytelenített a tsatázó mézöt elhagyni, és a *Trebia* jobb partjára vissza menni. —

„Az alatt, hogy az ellenség' bal szárnya a leg-nagyobb áldozattal mindent el próbált, az ő közép pontja elégnek tartotta eleint csak ágyuzás által tartoztatni a *Gen. Forster*' tsoporiját: hanem az után ez is által mérészelt a maga lok battériájinak védelme alatt jöni a vizenn; noha csakugyan ő is 400 holtakból, 6 tisztekből, és 120 fogjokból álló vesztéssel tért vissza. — „Az ellenség' jobb szárnyánn előbb 2000 lovasok jöt-

tenek által, a' kiket fok gyalogság követett. Erre H. *Lichtenstein* egy lovas tsoportunkkal reá hajtott, a' lovasságot a' gyalogságra vissza térítette, és az ellenséges hadi lineának formálódását, meg nem engedte. Másodszor is öszve szedte magát tsak-ugyan az ellenséges tábor: hanem a' *Lichtenstein* tsoportjától ekkor is egészen a' maga batériáinak tüzéig vissza kergettetett, 900 holtakat, és 550 fogjokat hagyván ide által, &c. — (A' több része ezen *Extrablatt*nak meg volt a' közelebbi Ujjságunkban). Az ezen, és más történetekben az idénn el-esett, megsebesedett, vagy el-fogatott tiszteket, nevek, Regimentjeik, és számjok szerént, ez után írjuk meg.

Most az újabb *Extrablatt*' foglalata ekként következik: —

„Hadtármester *Kray* egy ezen hónap' első napján ide *Bétsbe* küldött tudósításában írta, hogy a' F. M. Lieutenant *Ott*' avangardáját vezérelő Gen. *Klenau*, a' *Macdonald*' hátulsó tsoportját Jun. 30-dikán *Bolognában* bé-érte legyen, és ennek *Hulin* nevű vezérjét, ezen város' haladék nélkül való által-adására, a' következő Capitulatzió szerént, kényszerítette legyen: —

„1) Én, az őrző seregnek, és a' betegeknek a' városból való el-vitethetésére, két órát kívánok. —

„2) A' lakosok, az ő vélekedéseikért és principiumjaikért, semmi módonn meg ne támodassanak.

„3) A' Frantziák, a' kik ma, a' hidnál, és más posztokon esett tsatákban el-fogattattak, oly parolára, hogy nem szolgálják, ezennel bortsát assanak-el.

„4) A' tisztek' bágázsiája, a' nagy Stábéval együtt, valamint szintén az őrző-sereg' kassája is,

az őrző-sereg' elejénn vitetteffenek-ki, és egy Auszriai tizt által kísértessenek-el.

„5) Minthogy az alkudozásokkal ily sok idő el-vesztődött, erre nézve azért köttetett ki az előbbeni Artikulusban elő forduló fel-tétel, hogy annak ereje szerént az én komandóm alatt lévő seregek, semmi nyughatatlankodtatásnak ki ne tétetődjenek addig, míg *Pietro Malihoz* nem érkeznek.,,

„*Hulin*, a' Nápolyitábor' 3 dik Divi-
siója' Arriergardájának Komendánssa.

Az ezen pontokra tett Feleletek : — „

„1) Én a' *Florenziai* kapunn kívül a' többeket, haladék nélkül el-foglalom.

„2) A' második fel-tétel, Politikai matéria, melyhez a' katonaságnak semmi köze nintsen.

„3) A' 3-ik pont helybe hagyatik,

„4) Ez is helybe hagyatik, a' *Pietro Mati*, a' hegyek' torkáig értetődvén.

5) Ez helybe hagyatik.

„*Gr. Klenau*, Cs. Királyi Gen. Májor.

A' *Rénusi* Cs. Királyi seregektől Jun. 28 és 29-dikénn irta *Károly* Királyi Fő Hertzeg, hogy *G. Gr. Meerfeld* a' F. M. Lieutenant *Gr. Stáray*' parantsolatja szerént *Haslachhoz* elő nyomulván, és az ellenség' fekvésének hathatós recognosce-rozásához hozzá kezdvén, ez, e' miatt *Offenburg*-nak vidékeiről el-üzettetett, és ez a' város Jun. 26-dikánn *Gen. Meerfeld* által el-foglaltatott. —

„Az ellenség magát az után *Kehl* felé visszavonta, és a' miéink *Gengenbachba*'s *Oppenau*ba is bé-szállottanak. — Ezen expeditzióban az ellenségnek 1 Oberstere, 6 tiztjei, és 240 közemberei estek fogságra; 2 lovas Regementjei majd semmivé tétettek: a' mi vesztésünk ellenben nem volt feles.

Most egyszersmind annak a' *Massendval*, *Zürch* mellett Jun. 4 dikénn folytatott nevezetes tsatázásának bőv le irását is el-küldötte a' Fő Hertzeg, és azt a' Hadi Cancellária is közlötte, mint meg-igérte volt, a' Publicummal: — „

„A' tzeozása az volt ö Fő Hertzegségének, hogy az ellenséget *Zürch* mellől a' maga kemény sántzaiból ki-nyomja. F. M. Lieutenánt Hertzeg *Reusz* a' maga seregével Jun. 4-dikénn nap' fel-jöte előtt a' *Klatt*' jobb partján, a' töltött út mellé állttatott, a' hol az avangarda vezére *H. Rosenberg*, a' hidat el-foglalta volt. Ellenben *Valliesellen* mellett oly szerentséje volt az ellenségnek, hogy itt ugyan csak a' *Klatt* vizénn lévő hidat maga után Jun. 4 dikének reggelénn el-égette, és ezen helyet olyan sok ágyuk' tüze által védelmezte, hogy ott hidat rakni a' miénknek telyességgel hijába való próba lett volna. F. M. Lieutenant *Hotze* tehát azt tselekedte, hogy a' 60-dik Magyar Regimentet ide rendelvén, ez által ugy tettette a' dolgot, mintha az, meg-szünés nélkül az által-menetelenn igyekezne, míg az alatt maga, egész Divíziójával *Tübendorf* mellé az ellenség' jobb szárnyának meg-támadására el sietett.

„Már ekkor viaskodásban voltak a' többi csoportjaink az ellenség' bál szárnyával: *Jelcsich* el-vett tölle néhány sántzokat, és a' *Riesbach* vizénn keresztül egész a' *Zürichi* sántzokig nyomta őket. A' *Hotze*' mozdulásainak az a' jó következesek volt, hogy az ellenség, minden pontokon hátrálni kezdett: hanem a' Fő Hertzeg szomorúságára történt itt, hogy a' *Hotze*' karja egy puska golyobis által gyengén meg-sebefittetvén, ő még egy darabig ugyan a' seregnél meg-maradt, és azt *Schwammerdingenig* maga vezérelte,

itt pedig azt Gen. *Petraschra* bizni kénytelenített. — „Az ellenség a' mi csoportjainknak megszűnés nélkül való előnyomulásokat szemlélvén, veszedelemben kezdette érezni tulajdon fekvését, melyre nézve a' maga reserva Granatéroffait a' jobb szárnyára, a' hol maga *Massena* személyesen jelen velt, elő hozta. Azonközben mind ezek az iparkodások sem helyhez-tették oly állapotba őket, hogy seregeink' bátorságának meg - felelhessen. — Fegyvertármester *Wallis* mikor éppen a' Granatérosokat néki vitte az ellenfégnak, egy kártáts-lövést kapott; hasonló képpen a' Gen. *Hiller*' lábán is keresztül ment egy puska golyobis. — „Azonközben már el lévén az alkonyodott közelgetve, és az ellenség mindenütt a' maga pozíjaira visszafordítottva lévén, a' miéink *Schwammerdingen*hez visszafordítottak, az erdő' széléi mellett ábrázásokat raktak ki, 's-eként az éjtzakának bekövetkezése a' további viaskodásnak az estvéli 9 orával határt vetett.

„Az ellenség' vesztese ezen naponn, a' holtakat és sebetteket együve számlálva, 4 ezerre reá ment. A' sebettek között fogtak lenni *Che-rin*, *Oudinots*, *Himbirt*, *Deville* Generalisok, és Gen. Adjutáns *Debilly*. El-fogtunk 2 Gen. Adjutánsokat, 500 emberekkal együtt.

„A' mi holtakból, sebettekből, és el-fogat-tattakból álló vesztesünk, valami 1600 emberre mehet.

„A' további meg-támadtatást, a' mely részünkről 6 dikra volt határoztatva, az ő meg-erőssített fekvő helyénn nem várta-el *Massena*, hanem, mint már tudjuk, 6-dikban magát a' *Limat*' mentiben *Zug* felé visszafordította.

Elegyes Levelek.

Páris, Jun. 25. dikénn: — „

„Itt néhány napok óta sok a féle ki-raggatott irások szemléltetnek az utza-szegeleteken, a melyekben egy Constituzionális Király kívánatik. Az *Orleán'* pártjáról sokat beszélnek. — *Sieyes* és *Barras* Directorok, sokat beszélgetnek együtt. A' Frantzia Követeknek *Rastadt* mellett történt meg-ölettetésekről, még mindkülömb-külömb féle különös hírek keringenek Párisban. — Azoknak a' Patriótáknak, a' kik a' Cisalpina Respublikából a' mostani *Olofz* környülállások között Frantzia Országba által mentenek 200,000 Livrákat rendelt-ki a' Directorium.

„A' *Dunai* volt Frantzia tábor' vezére, mostani Kédviselő, *Gen Jourdan*, a' hadi Commissió' nevében egy beszédet tartott közelébről az Öt-százak' Tanácsában, melyben ilyen forma javaslasokat tett: — „Az ő táborjaik, így szoll, ezen táborozásnak el-kezdődésétől fogva, hallatlan vakmerő bátorságot mutattanak, és, hogy a' gyözedelem az ő zászlóikhoz még is tsakugyan hívségtelen volt, annak az oka az, hogy a' had-izenés akkor esett, mikor a' seregek, a' tsatázó mezőre való ki-szállásra még kezületlenek voltak; a' haza-felé való szökés nagy volt; 's az ujj Conscriptusok elő nem állottak: melyet ezek abból a' meg-botsátható tévelygésből tselekedtek, hogy a' Frantzia seregek' gyözedelmeiket követett békelléget, tartósnak gyanították volt lenni. En tehát mostan egy közönséges *pardont* projectálok (így szoll *Jourdan*), de oly fel-tétel alatt, hogy az, a' ki ezen-túl az ő zászlóját oda hagyja, és az olyan conscriptus, a' ki elő nem áll, halállal büntetteffék-meg. Ez a' büntetés, keménynek látszik ugyan: de tsak a' szemmi embereket fogja érni, &c.

A' volt *Olofz* fő vezér *Joubert*, a' *Párisban* fekvő fegyveres sereg' vezérévé rendeltetett, és azt fel is vállolta, mind hallatik a' *Sieyes'* kívánságára.

A' *Bresti* hajós seregről, minthogy erről erősen szorgalmatoskodnak az olvasók, nagy reménységű tudósítók írják hitelesen, hogy, merre felé vette légyen útját ezen hajós sereg, nem tudják.

Prágából, Jun. 24-dikénn. —

„Az első Divíziója annak az *Orosz* seregnek, a' mely a' *Korsakow'* vezérlése alatt Jun. 19-dikénn *Kraukau* mellett utazott-el, már Jul. 3-dikára ide *Prágába* érkezik. Utját a' *Rénus* felé folytatja innét. Lovassai között leg ki-tettSzöb-bek a' huzárjai, kiknek fejér nadrágjok, sárga dolmányok, ék kék mentéjek vagyon. A' Kozákjai mártziális formával viselik magakat, a' szakállok fél fing hosszúságu, a' fegyverek egy hosszú zsidából, és egy kurta vont juku stutzból áll; a' hajok veress, valamint szintén a' lovaiké is. Lábaikon, hosszú, bugyogós, kék posztó nadrágot, és fejeikenn veress bársony süveget viselnek. Az ő lovok olyan sebess lábú, hogy lépül inkább, mint fut. — Ritkaságnak okáért egy *Samojed* nemzet béli embert is hoztak-el a' *Jeges tenger* mellől magokkal, ki is a' beszéd helyett tsupán néma integetések által adja-ki gondolatait; a' fogai fél tzol hosszúságuak, a' fülei fel-állók, és kitsik, a' szája széles, a' szemei is kitsik. A' ruha-készülette egy *Sibériai* vad-kutya bőr: szokott eledele hideg sült, melyet el-hullott lovakból készít maga magának. —

„Az *Orosz Császári Felség* olyan rendelést adatott-ki, hogy semmi féle könyv, a' mely az ujj *Frantzia Kalendarium* szerént vagyon készülve, az *Orosz Birodalomba* bé ne vitetteffék: így szintén, hogy az *Archenholtz'* irásai, és minden könyvek, melyek a' *Bétsi Censura* szerént

meg-tiltattak, az *Orosz* birodalomban is tiltot-
ták légyenek.

* * *

A' Junius 21-ik napján költ Magy. Kurirnak
utolsó lapján félbe szakadt materiának további
folytatása.

V. A' mérget evett és ivott, 's mérges, avagy dühött
állatok által meg maratott emberrel való bá-
násnak módja.

A' természetnek mind a' három Országában
találtatik méreg; leg kevesebb az *Allatok'*, leg
több a' *Plánták*, leg veszedelmesebb a' *Kövek* Or-
szágában.

Hazánkban három neme vagyon az olyan
állatoknak, a' mellyeknek marása halálos mérget
önthet az ember testébe, ugyanint a' dühött
ebek, farkasok, és mérges kigyok I. A' dühött
eb által való meg marattatásnak, az úgy neve-
zett *hydrophobia*, az az, a' víztől való ifzonyo-
dás, a' leg veszedelmesebb következése, a' mely
miatt kevés napok alatt meg kell az embernek
halni. De minthogy a' meg marattatás után,
nem mingyárt, hanem több 's kevesebb napok
hetek, sőt a' tudós *Meád* tapasztalása szerént,
egy 's több hólnapok mulva szokott ezen nya-
valya következni; elég idő vagyon a' szükséges
eszközökkel való élésre, — A' dühött eb által
meg marattatott embernek orvoslására, egy igen
alkalmas és hasznos gyógyító eszközt tétetett
a' Fels. Fejedelem maga Birodalmaiban 1794 eszt.
közönségeslé, mellyet minden Apatikariusoknak ké-
szen kell tartani. — Mingyárt a' meg marattatás
után, vagy erős luggal, vagy sós vízzel kell a'
dühött állat által tett sebet több ízben is meg
mosni, és hogy az abban lévő méreg ki vonat-

tallék, és el törültek, a' sebet darab ideig nyitva tartani.

A' mérges férgeknek tsipéseikre, vagy meleg föttkását, vagy kenyér morzsalékból fött pépet kell, tenni, vagy egynéhány tsepp Salmiak Spiritussal kell meg nedvesíteni: 's így hamar meggyógyulnak.

II. A' mérges plántáknak a' szinek szomorú, homályos és rút; a' szagok ellenkező, büdös, részegítő. Közönségesen ingoványos és árnyékos helyeken teremnek és, az állatok is irtodznak azoktól. — Az illetén mérges plánták három különböző tulajdonságokkal birnak 1) tsipősek és gyullasztók 2) részegítők — 3) tsipősek és részegítők egyizersmind.

a) Az első rendbeliek meggyujtyák a' gyomrot és béleket, irtóztató kólikát okoznak, és a' gyomorba 's belekbe, esett fene által ölik meg az embert. — Illyenek a' farkas répa (*Aconitum lycococtonum* Linn.) a' fetskefü (*Hirundinaria*, 's *Chelidonium majus*); az egető fü (*Flammula Jovis*) a' gyűszűfü (*Digitalis*) a' vizi útifü (*Plantago*) a' vizi bors (*Piper aquaticum*, *Polygonum Hydropiper* Linn.) a' vad rozmarin — Ezeknek és több ehez hasonló füveknek igen tsipős és égető az izek, és nem tsak a' nyelven, hanem a' testnek egyéb tagjain is hólyagokat gerjesztenek, ha azokkal meg dörgöltetnek.

b) A' másod rendbeli plántáknak ellenkező a' szagok, de az izek édes, tsupán a' gőzök is főszédülést és ájulást okoznak, az azokkal való élés minden érzékenységeitől, mozgásaitól, szollasától, hallásától, 's látásától is meg fosztya az embert, meg bódítja az elméjét, és vagy eszelőségbe, és dühösségbe, vagy végre halálos álomba ejti őtet. — Illyenek az abszöllő (*Solanum*);

a' *Belénd*, vagy *bolondító fü* (*Hyosciamus*); a'
mák, 's kiváltképen pedig az *Opium*.

c. Az igen *tsipös*, és egyfzersmind meg *részegítő*, vagy inkább *bolondító* mérgező plántának, a' szágok erős, ellenkező, és *bolondító*, a' párájok fő szedülést és érzéyetylenséget okoz. A' velek való élést görts, a' gyomornak és beleknek gyulladása, szomjúság, fő szedüles, részegség, meg nemulás, vakság, tagoknak vonogatása, eszelőség, has fel puffadása, a' vér fel oízlása, 's több efélek követik, 's halála után mingyárt rothadni kezd a' teste. Ide tartoznak: a' *tetüfü* (*Pedicularis*, *Delphinium Straphisagria* Linn); a' *bürök* (*Cicuta*); a' *földitök* (*Bryonia alba* Linn); az *ebszöllő* (*Belladonna* s. *Solanum somniferum* aut *lethale*) mellynek szép szine által meg tsalattatván a' tudatlanok, 's kiváltképen a' gyermekek, annak meg étele által halált okoznak magoknak. Hasonlók ezekhez a' mérgező gombák, a' mellyeket keserű és rothadt izekről, fekete 's tarkás szinekről, ragadó nedvességéről, üres száraikról, és rothadásra való nagy hajlandóságokról könnyű meg esmérni. — De nem tsak ezen magokban mérgező, hanem a' természetesen jó gombák is ártalmasak szoktak lenni, ha már régiek és rothadni kezdenek. A' mérgező gombákat könnyű az által meg esmérni, ha a' főzés közben egynéhány fehér hagyma tétetik közikbe, mellyek amazok által megszoktak feketítettetni. Melyből az a' tanuság foly, hogy az esméretlen gombákkal mindenkor fehér hagymát kell főzni.

A' mérgező plántákat evett embernek, hogyha önkéut nem hány, leg elsőben is hánytató eszközt kell bé adni, a' mely végre igen alkalmas a' lágy meleg viz, és a' fok vizzel meg vékonyított lágy meleg tej. — A' keserű, és gyu-

adást okozó mérges plántáknak erejét leg jobban meg tompittyák a' lágy meleg viznek, saj-
 talan tehénhús lévnek, vizzel elegyített tejnek
 lágy melegen való és bövséges itala, a' lágyító
 füvekből, a' minemüek a' mályva levelek, ké-
 szítettett kristély, és a' lágy meleg fürdő. Hogy-
 ha a' gyomor nagyon ég és fáj, akkor szükséges
 a' betegnek karján eret nyitni.

A' mérges és egyfersmind álomhozó's bő-
 ditó plántáknak evese után, hasonlóképen hány-
 tató eszközt, 's azután bövséges savanyú italt
 kell a' betegnek adni, a' mely végre igen alkal-
 matos az etzettel elegyített tiszta viz — az
 ebből való kristély is hasznos. Ha nagy mérték-
 ben vagon a' bódulás a' betegen, eret kell a'
 lábán nyitni, 's két lába száraira visicatoriumot,
 az az, hólyagofító flastromot tenni. — A' mér-
 ges gombáknak meg ételek után, mingyárt hány-
 tató eszközt, 's azután bövléges savanyu italt
 kell a' betegnek adni. Az olaj és tej ártalmasak
 vólnának ezen esetben.

III. Az érczből való mérgek közzé tartoznak a'
Sublimatum, vagy a' *Mercurius sublimatus corro-*
sivus, az *egermaszlag* (*Arsenicum*), a' réz, a' *gris-*
pán, az *ón*, és ennek készüleményei, p. o. az
ón-cukkor (*Sacharum Saturni*), a' *miniom* (*Mi-*
nium), a' *Görög fejer* (*Cerussa*), és a' *Piskoltz-*
nak készüleményei (*Præparata Antimonii*).

Ezen mérgeknek vételét a' gyomornak és be-
 leknek gyulladása 's ölzve rágattatása, és ezek-
 nek szörnyü fájdalma, kolika tsuklás, hányás,
 felettébb való szomjúság, gyakorta való ájulá-
 sok, 's több eféle gonofzok izokták követni, az
 embernek az ábrázatja meg veresedik, szájja
 tajtézik, gyakorta véres nyálat hány, hig és
 fájdalmas ízékei 's erőltetései vagynak, mellye-

ket, hanemha idejekorán való, és hathatos eszközökkel élend a' beteg, bizonyos és elkerülhetetlen halál követ. Arra való nézve a' méregnek testéből való ki hajtására:

1. Sok lágy meleg vizet kell néki inoya adni.

2. Fözetteflék egy font apróra vagdalt fejer szappan egy pint vizben, 's mind addig kavartassék a' főzés közben, mig egészlen szellyel olvad, 's ebből minden fertály órában adattassék nékie; egy felső kaffés tálkával.

3. Hogyha magától is hány a' beteg, semmi hánytató eszköz ne adattassék nékie, hanem vagy tsupa lágy meleg, vagy a' fellyebb javaslott szappanos viznek bővféges, és lágy melegen való itala által segitetteflék a' hányása. Akármely nagy légyen is a' szomjusága, még is semmi savanyút nem kell nékie adni, a' melly által nem hogy meg enyhitetődne, sőt inkább öregbitetődne a' méregnek ereje. — Az olajnak és zliros italnak nints annyi haszna, mint a' lágy meleg viznek, a' melly el olvasztya, 's meg véknyitja a' testben lévő mérget.

4. Hogyha a' beteg hafa belől égetődik, és forró hideglelésnek 's gyulladásnak jelei vétetődne. nek észre, eret kell, a' betegen nyitni, és vagy árpa darából, vagy len magból, vagy ehez hasonló lágyító eszközökből készült kritélyt nékie adni, meleg vizbe mártott ruhakat hasára rakni, 's emellett szüntelen vagy lágy meleg mondola tejet, vagy lágy meleg vizet, vagy a' felyebb javaslott szappanos vizet nékie italúl adni, mind addig, mig Orvos Doktor hivatódna hozzája, 's e' nyulna további orvoslásához.

(A' többit mászszorra.)